

مصحف فاطمه از نگاه امامان

مجله علمی و فرهنگی

محمد حسن امانی

۱- سایت تخصصی حضرت فاطمه سلام الله علیها - گروه فرهنگی محدثه

www.mohaddaseh.ir

info@mohaddaseh.ir

mohaddaseh@gmail.com

فهرست:

- مقدمه
- محدثه
- پیدایش مصحف فاطمه
- زمینه‌های مصحف در زمان پیامبر
- نشانه امامت
- مصحف فاطمه قرآن نیست
- مصحف فاطمه و علم الهی
- مطالب مصحف فاطمه
- اخباری که جبرئیل بر فاطمه وحی می‌کرد
- دانش آینده
- پاسخگویی به نیازهای جامعه
- وصیت فاطمه

- پیشگویی
- نامهای انبیاء و حاکمان
- نامهای امامان معصوم
- نزد فرزندش امام زمان

مقدمه

فاطمه (س) خود سری از اسرار الهی است و دسترسی و شناخت مقام بلندش برای ما انسانهای خاکی به سادگی ممکن نیست، بالاتر از آن، گوشه‌های بسیاری از زندگانی‌اش چون در در صدف مخفی و پنهان باقی مانده است. مصحف فاطمه (س)، سرچشمه جوشان معنویت و دانشها که از طریق وحی بر او نازل گشته مانند قبر مطهرش رازی است که در پرده مانده و در اختیار ما خاکیان نیست. به راستی مصحف فاطمه (س) چیست؟ چه زمانی به وجود آمد؟ چه مطالبی را در بر دارد؟ و اکنون کجاست و در اختیار کیست؟ ... پرسشهایی است که تا حدودی پاسخ آنها در این نوشتار مختصر روشن می‌گردد.

محدثه

از نامهای معروف فاطمه زهرا (س) محدثه است که امام صادق (ع) در سبب نامگذاری مادرش فاطمه به محدثه چنین می‌فرماید:

انما سمیت فاطمه محدثه لان الملائكة كانت تهبط من السماء فتناديها كما تنادي مريم بنت عمران [۱] اینکه

فاطمه (س) به محدثه نامگذاری شد چون فرشتگان پیوسته از آسمان فرود می‌آمدند و به فاطمه (س) خبر می‌دادند همانطور که به مریم دختر عمران خبر می‌دادند.

فرشتگان خطاب به فاطمه (س) این آیات را تلاوت می‌کردند: - یا فاطمه - ان الله اصطفیک و طهرک و اصطفیک

علی نساء العالمین - یا فاطمه - اقتنی لربک واسجدی وارکعی مع الراكعين. [۲].

فاطمه (س) به فرشتگان خبر می‌داد و آنان به او خبر می‌دادند و سخنانی با یکدیگر داشتند که در یکی از شبها

فاطمه به آنها گفت: آیا مریم دختر عمران بر زنان عالم برتری ندارد؟

گفتند: مریم در روزگار خویش بانوی بزرگ زنان بود ولی خداوند عز و جل تو را در عصر خویش و در عصر او بزرگ

بانوی زنان قرار داده است و تو «سیده نساء الاولین و الآخِرین» هستی. [۳].

گر چه فرشتگان با کسی جز انبیاء الهی گفتگو نداشتند ولی چهار بانوی بزرگ در تاریخ انبیاء بودند که پیامبر

نبودند و در عین حال فرشتگان با آنان سخن می‌گفتند:

(الف) مریم، مادر حضرت عیسی (ع)

(ب) همسر عمران مادر حضرت موسی و مریم (علیهما السلام)

(ج) ساره، مادر حضرت اسحاق و یعقوب (ع)

(د) فاطمه زهرا (س). [۴].

پیامبر اسلام (ص) در بستر بیماری از هوش رفته بود که در خانه کوبیده شد. فاطمه (س) فرمود: کوبنده در

کیست؟ عرض کرد: مرد غریبی هستم و پرسشی از رسول خدا دارم اجازه ورود می‌دهید؟ فاطمه پاسخ داد: برگرد

خدا تو را رحمت کند! حال رسول الله مساعد نیست.

رفت و سپس برگشت و در را زد و گفت: غریبی است که از رسول خدا اجازه می‌گیرد آیا به غریبان اجازه ورود

می‌دهند؟ ناگاه رسول خدا (ص) به هوش آمد و فرمود: ای فاطمه! آیا می‌دانی چه کسی است؟ عرض کرد: خیر یا

رسول الله! فرمود: این همان است که جماعت‌ها را بهم می‌زند و لذت‌های دنیوی را از بین می‌برد او فرشته مرگ

است! به خدا قسم پیش از من از احدی اجازه نگرفت و پس از من از کسی اجازه نخواهد گرفت و به سبب

بزرگواری و کرامتی که در پیشگاه خداوند دارم تنها از من اجازه می‌گیرد به او اجازه ورود بده!

فاطمه فرمود: داخل شو خداوند تو را رحمت کند!

فرشته مرگ چون نسیم ملایمی وارد شد و فرمود: السلام علی اهل بیت رسول الله [۵].

این جریان ناگوار از نوع سخنانی است که فاطمه زهرا (س) با فرشته داشته است و به راستی که فاطمه محدثه است.

[۱] عوالم العلوم و المعارف و الاحوال، علامه بحرانی، ص ۳۶.

[۲] آل عمران، ۳ / ۴۲، ۴۳ آیات خطاب به مریم است و اذا قالت الملائكة یا مریم... و چون فرشتگان همین آیات را

خطاب به فاطمه زهرا (س) تلاوت کرده‌اند به جای یا مریم یا فاطمه گفته‌اند.

[۳] عوالم العلوم و المعارف و الاحوال، ص ۳۶.

[۴] مناقب ابن شهر آشوب، انتشارات علامه، ح ۳، ص ۳۳۶.

[۵] همان مدرک.

پیدایش مصحف فاطمه

زهرا (س) پس از رحلت پیامبر (ص) ۷۵ یا ۹۵ روز، در جهان زندگی کرد. در این مدت بسیار کوتاه که دوره صبر و استقامت، حمایت از حریم ولایت و در عین حال حزن و اندوه زهرای مرضیه بود؛ جبرئیل امین - فرشته وحی - بر او فرود آمد و با گزارشهایی که از منزلت پدر بزرگوارش در نزد خدا و نیز آینده تاریخ اسلام و تشیع الهام می‌کرد کتاب ارزشمندی به نام «مصحف فاطمه (س)» برای امامان معصوم (ع) به یادگار ماند.

امام صادق (ع) در پاسخ به محدثانی که در باره مصحف فاطمه (س) سؤال کردند مدت طولانی سکوت کرد.... ثم قال: انکم لتبحثون عما تریدون و عما لا تریدون ان فاطمة مکثت بعد رسول الله (ص) خمسة و سبعین یوما و کان دخلها حزن شدید علی ابیها و کان جبرئیل (ع) یاتیها فیحسن عزاءها علی ابیها و یطیب نفسها و یخبرها عن ابیها و مکانه و یخبرها بما یکون بعدها فی ذریتها و کان علی (ع) یکتب ذلک فهذا مصحف فاطمة (س) [۱].

سپس فرمود: شما در باره چیزهایی که چه لازم دارید و یا لازم ندارید جستجو و تحقیق می کنید. فاطمه (س) پس از رسول خدا هفتاد و پنج روز حیات داشت و بر اثر رحلت پدرش اندوه فراوان بر او وارد گشت. جبرئیل - فرشته وحی - پیوسته بر او فرود می آمد و ناگواریهها و اندوه جدایی پدر را به خوبیها جلوه می داد و به جانش آرامش می بخشید. به او از پدر و جایگاه بلندش در نزد پروردگار خبر می داد و نیز از حوادث آینده که بعد از فاطمه (س) نسبت به فرزندان او واقع خواهد شد گزارش می داد. علی (ع) تمام آن گزارشها و اخبار را می نوشت که همین مصحف فاطمه (س) را شکل داد.

در حدیث دیگری امام صادق (ع) در پاسخ محدثی که سؤال کرد: مصحف فاطمه چیست؟ چنین فرمود: خداوند متعال زمانی که پیامبر را قبض روح کرد، بر فاطمه (س) از اثر رحلت پیامبر (ص) اندوهی وارد شد که جز خدای عز و جل کسی نمی داند چه حزنی بود. لذا خداوند فرشته ای را به سوی او فرستاد تا غم و اندوهش را برطرف نماید و با او سخن گوید. فاطمه (س) جریان را به امیرالمؤمنین گزارش داد و علی (ع) فرمود: هر وقت ورود فرشته را احساس کردی و صدایش را شنیدی به من بگو و مرا از سخنان آگاه کن. بنابراین امیرالمؤمنین (ع) آنچه را که می شنید می نوشت تا آنکه از سخنان و گزارشهای نوشته شده مصحفی به وجود آمد. [۲].

با دقت در این دو حدیث شریف می توان گفت:

الف: مصحف فاطمه (س) در فاصله زمانی پس از رحلت پیامبر اسلام (ص) تا شهادت صدیقه طاهره (س) به وجود آمده است.

ب: مصحف فاطمه (س) سخن وحی است که توسط جبرئیل امین (ع) به فاطمه زهرا (س) الهام شده است.

ج: مصحف فاطمه (س) به دست مبارک مولا علی (ع) نوشته شده است.

[۱] اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۱ و ۴۵۸؛ بصائر الدرجات، ابوجعفر محمد بن حسن صفار، ص ۱۵۳؛ مسند فاطمه

الزهراء، عزیزالله عطاردی، چاپ اول، ص ۲۸۱؛ بحارالانوار، ج ۲۲، ص ۵۴۵ و ج ۴۳، ص ۷۹.

[۲] اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۰؛ بصائر الدرجات، ص ۱۵۷؛ مسند فاطمه الزهراء، ص ۲۸۲؛ بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۸۰ و

ج ۲۶، ص ۴۴ و ج ۴۷، ص ۶۵.

زمینه‌های مصحف در زمان پیامبر

گرچه پیدایش و اتمام مصحف فاطمه (س) پس از رحلت رسول خدا انجام گرفت و از جانب خداوند به او الهام

گشت که احادیث زیادی بر این دلالت دارد؛ ولی در برخی از روایات زمینه‌های پیدایش آن را از زمان حیات رسول

الله می‌داند.

از امام صادق (ع) نقل شده است که فرمود: مصحف فاطمه (س) به املاء رسول الله و خط علی (ع) شکل گرفت. [۱]

چنین مصحفی در چندین حدیث با اسناد مختلف از امام صادق (ع) نقل شده است و اینکه رسول خدا املا کرد و علی (ع) با دست مبارکش نوشت این نظریه را اثبات می‌کند که مصحف فاطمه (س) در زمان پدرش بوجود آمد. البته برخی قائل‌اند که جمله «رسول الله» در این احادیث منظور پیامبر اسلام نیست، بلکه همان فرستاده خدا فرشته وحی است که اخبار و گزارشها را املا کرد و علی (ع) آنها را نوشت. [۲].

شاهدی که سخن این گوینده را تایید می‌کند حدیثی است که ابوبصیر از امام صادق (ع) نقل کرده و در آن کلمه رسول نیست. «انما هو شیء املاه الله علیها و اوحی الیها» [۳] همانا - مصحف فاطمه (س) - چیزی است که خداوند آن را بر فاطمه (س) املاء و به سوی او وحی کرد. و روشن است که املاء خدا به واسطه فرشته وحی است. بنابراین مفهوم این احادیث نیز شبیه آن روایاتی می‌شود که پیش از آن نقل کردیم که در آنها پیدایش مصحف فاطمه را پس از رحلت پیامبر (ص) می‌داند.

البته صحیفه‌هایی از مصحف فاطمه (س) که برگها و قسمتهای جزئی از آن مجموعه ارزشمند خدادادی است پیامبر در زمان حیات به فاطمه (س) ارزانی داد که بعدها کامل گشت و به نام مصحف فاطمه (س) در اختیار امامان معصوم (علیهم‌السلام) قرار گرفت. چرا که بخشی از آن مصحف در زمان پیامبر (ص) در اختیار جابر بن عبدالله انصاری [۴] قرار گرفت که هم‌اکنون همین صحیفه در جوامع حدیثی شیعی در دسترس علاقه‌مندان است. امام صادق (ع) فرمود: پدرم - امام محمدباقر (ع) - به جابر بن عبدالله انصاری گفت: پرسشی داشتم که هر وقت مناسب شد آن را مطرح کنم. جابر عرض کرد: هر زمان که دوست داشتی در محضرتان خواهم بود. تا آنکه فرصت مناسبی پیش آمد و پدرم خطاب به جابر گفت: ای جابر! به من خبر ده از لوحی که در دست مادرم فاطمه دختر رسول الله (علیهما السلام) دیدی و مادرم از نوشته‌های آن لوح به تو چه خبر داد؟

جابر عرض کرد: خدای را گواه می‌گیرم که در حیات رسول خدا برای عرض تبریک ولادت حسین (ع) بر مادرت فاطمه (س) وارد شدم که در دستش لوح سبزرنگی چون زمرد درخشش داشت و در آن نوشته سفیدی که چون خورشید نورانیت داشت مشاهده کردم. عرض کردم: پدر و مادرم فدایت ای دختر رسول الله! این لوح چیست؟ فرمود: این لوحی است که خداوند به پیامبرش هدیه داده است و در آن نام پدرم، نام همسرم، نام فرزندانم و نام اوصیاء از فرزندان نوشته شده است که پدرم آن را به من بخشید تا به سبب آن مرا خشنود کند. جابر گفت: مادرت فاطمه (س) آن را به من عطا کرد و خواندم و از آن رونوشت کردم. پدرم - امام محمدباقر (ع) - به جابر گفت: آیا ممکن است آن نوشته را بر من عرضه کنی؟ گفت: آری! پدرم همراهش به منزل جابر رفت و پیش از آنکه آن لوح را بیاورد ناگاه صحیفه‌ای از ورق نازکی که در آن نوشته شده بود درآورد و گفت: ای جابر! نگاه کن در نوشته خودت تا من برایت بخوانم. جابر هم در نوشته خودش نگاه کرد و پدرم از روی نوشته‌ای که داشت خواند؛ تا جایی که این دو نوشته حتی در یک حرف هم با یکدیگر تفاوت نداشتند.

آنگاه جابر گفت: خدا را گواه می‌گیرم نوشته‌ای که در آن لوح دیدم چنین بود... [۵].

[۱] بصائر الدرجات، ص ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۶۱؛ بحار الانوار، ج ۲۶، ص ۴۰ و ۴۶ و ۴۸؛ ج ۴۷، ص ۲۷۱.

[۲] بحار الانوار، ج ۲۶، ص ۴۲.

[۳] بحار الانوار، ج ۲۶، ص ۳۹.

[۴] جابر بن عبدالله پانزده سال پیش از هجرت در مدینه به دنیا آمد، از طایفه خزرجیان بود. او و پدرش عبدالله

بن حرام از پیشتازان اسلام بودند. پدرش در جنگ احد به شهادت رسید. جابر از مسلمانان پیش از هجرت و از

اصحاب با فضیلت رسول خدا (ص) بود که در ۱۹ غزوه، از جمله جنگ بدر در رکاب پیامبر (ص) حضور داشت و در جنگ صفین نیز در رکاب علی (ع) جنگید. این محدث بزرگ شیعه در اواخر عمر نابینا شد و با همان حال، همراه عطیه عوفی در اولین اربعین به زیارت کربلا آمد. وی آخرین فردی بود که از حاضران پیمان عقبه بود. بدن او را به جرم دوستی اهل بیت، در زمان حجاج داغ نهادند و سرانجام در سال ۷۸ هجری قمری، در سن نود و چند سالگی در حالی که نابینا بود از دنیا رفت و در بقیع به خاک سپرده شده. (فرهنگ عاشورا، جواد محدثی، ص ۱۲۷).

[۵] رک: اصول کافی، ج ۱، ص ۵۲۷؛ الاختصاص، شیخ مفید، ص ۲۱۰؛ مسند فاطمة الزهراء، ص ۲۸۶.

نشانه امامت

مصحف فاطمه (س) به عنوان اسرار رسالت و امامت، تنها در دست ائمه معصومین (علیهم السلام) به یادگار ماند و در بین حجت‌های خدا در روی زمین یکی پس از دیگری دست به دست گشت که در اختیار داشتن آن را یکی از نشانه‌های امامت دانسته‌اند.

امام رضا (ع) وقتی علامت و نشانه‌های امام معصوم را شمارش کرد فرمود:

«و یكون عنده مصحف فاطمة (س)» [۱].

مصحف فاطمه (س) در نزد او از نشانه‌های امامت می‌باشد.

روایات بسیاری دلالت دارد بر اینکه «جامعه»، «جفر» و «مصحف فاطمه (س)» در نزد ائمه است که در فرصت مناسب به آنها مراجعه و مشکلات و نیازهای فکری و علمی انسانها را حل می‌کردند. تمام این آثار گنجینه‌های گرانبهایی از معارف و دانشها بود که تصور آنها در افکار مادی ذهن بشر نمی‌گنجد.

ابوبصیر می‌گوید: به حضور امام صادق (ع) رسیدم و عرض کردم: قربانت گردم! از شما سؤالی دارم، راستی در اینجا کسی - نامحرمی - هست که سخن مرا بشنود؟، امام صادق (ع) پرده‌ای را که میان آنجا و حجره دیگر بود بالا زد و در آنجا سر کشید سپس فرمود: ای ابا محمد! هر چه می‌خواهی بپرس.

... آنگاه فرمود: ای ابا محمد! همانا «جامعه» نزد ما است و مردم چه می‌دانند «جامعه» چیست؟ عرض کردم:

قربانت شوم! جامعه چیست؟ فرمود: طوماری است به طول هفتاد ذراع با املاء رسول خدا و دستخط علی (ع) که تمام حلال و حرام و همه نیازهای مردم در آن موجود است حتی جریمه خراش.

... آنگاه فرمود: همانا «جفر» در نزد ما است و مردم چه می‌دانند «جفر» چیست؟

عرض کردم: جفر چیست؟ فرمود: مخزنی از چرم است که علم پیامبران و اوصیاء و دانشمندان گذشته بنی اسرائیل در آن وجود دارد.

... آنگاه فرمود: و ان عندنا لمصحف فاطمه (س) و ما یدریهم ما مصحف فاطمه (س)؟ [۲].

همانا مصحف فاطمه (س) در نزد ما است و مردم چه می‌دانند که مصحف فاطمه (س) چیست؟

ابوعبیده حذاء می‌گوید: ابوجعفر - امام محمدباقر (ع) - خطاب به من فرمود: ای ابا عبیده! کسی که نزد او شمشیر رسول الله، زره، پرچم برافراشته‌اش و مصحف فاطمه (س) باشد، چشم روشنی دارد.

راوی نقل می‌کند در محضر امام صادق (ع) بودم که جمعی از محدثان نیز در مجلس حضور داشتند یکی از

محدثان [۳].

خطاب به امام عرض کرد: قربانت گردم! عبدالله بن حسن [۴] در باره امامت و خلافت می‌گوید: این منصب از آن

ماست و

به دیگران نخواهد رسید! امام صادق (ع) پس از سخنانی فرمود: چه شگفت‌انگیز است از عبدالله! می‌پندارد که پدرش علی (ع) امام نبوده؟ و لکن به خدا قسم (در حالی که با دست به سینه‌اش اشاره می‌کرد) اسرار نبوت و نیز شمشیر و زره رسول الله در نزد ما است. «و عندنا و الله مصحف فاطمه» به خدا قسم مصحف فاطمه (س) در نزد ما است. [۵].

[۱] بحارالانوار، ج ۲۵، ص ۱۱۷.

[۲] حدیث با تلخیص نقل شده. اصول کافی، ج ۱، ص ۲۳۹؛ بصائر الدرجات، ص ۱۵۱؛ بحارالانوار، ج ۲۶، ص ۳۸.

[۳] بحارالانوار، ج ۲۶، ص ۲۱۱.

[۴] امام حسن مجتبی (ع) پسری داشت که نام او هم حسن بود و به همین سبب به او «حسن مثنی» می‌گفتند. حسن مثنی در کربلا در خدمت امام حسین (ع) بود. مجروح شد و در میان مجروحین افتاده بود. بعد که به سراغ مجروحین آمدند، یک کسی که با او خویشاوندی مادری داشت واسطه شد و متعرضش نشدند، خودش را معالجه کرد و خوب شد. بعدها با فاطمه دختر امام حسین (ع) ازدواج کرد و از این ازدواج فرزندان به وجود آمد که یکی از آنها همین عبدالله است. عبدالله از طرف مادر نوه امام حسین (ع) از طرف پدر نوه امام حسن (ع) است. به همین جهت افتخار می‌کرد و می‌گفت من از دو طریق فرزند پیغمبرم و از دو راه فرزند فاطمه (س) هستم. لذا به او «عبدالله محض» می‌گفتند یعنی خالص از اولاد پیغمبر. عبدالله در زمان امام صادق (ع) رئیس اولاد امام حسن (ع) بود چنانکه امام صادق (ع) رئیس و بزرگتر بنی‌الحسین بود. در جریانات سیاسی که در عصر امام صادق (ع) پیش آمد و عباسیان روی کار آمدند. در آغاز عبدالله بن حسن راه دیگری رفت و گوش به سخن امام صادق (ع) نداد و

پندها و سخنان امام را به حسادت حمل می‌کرد! تا آنکه از بنی‌عباس و دیگران برای فرزندش بیعت گرفت و بنی‌عباس هم چون در ابتدا زمینه را برای خودشان فراهم نمی‌دیدند از وجاهت و موقعیت آل علی استفاده کردند و با محمد پسر عبدالله به عنوان مهدی امت بیعت کردند. خواستند از امام صادق (ع) بیعت بگیرند ولی امام (ع) مخالفت کرد که مساله مهدی فعلا وقتش نیست، دروغ است. مهدی امت این نیست ولی تحت عنوان امر به معروف و نهی از منکر و مبارزه با ظلم حاضر همکاری و بیعت کنم. (برای آگاهی بیشتر مراجعه کنید به سیری در سیره ائمه اطهار، شهید مطهری، از ص ۱۲۴ به بعد).

[۵] بصائر الدرجات، ص ۱۵۳؛ بحار الانوار، ج ۲۶، ص ۴۰.

مصحف فاطمه قرآن نیست

برخی از نااهلان و یا مغرضان بر شیعه خرده گرفته‌اند که شیعیان قرآن دیگری تراشیده‌اند! و ممکن است در عصر حاضر نیز چنین اتهاماتی را وارد کنند و ناآگاهانه به باد انتقاد بگیرند. این انتقادهای نابخردانه و اهانت‌های ناروا ممکن است از چند چیز نشأت گیرد:

الف: عدم رجوع به متون و منابع حدیثی و جوامع روایی شیعی و ناآگاهی و عدم اطلاع از اینکه تشیع که قائل

است زهرای مرضیه (س) دارای کتاب و مصحف بوده است مقصود چیست؟

ب: عناد و لجابت با اندیشه‌های اسلام ناب و باورهای اعتقادی و معارف که از طریق امامان معصوم (ع) این

حجت‌های خدا در روی زمین در اختیار انسانها گذارده شد.

ج: ذهنیت و تصویری که پس از رحلت پیامبر اسلام (ص) در اذهان مسلمانان حتی اصحاب و یاران پیامبر از کلمه

«مصحف» بود. چرا که «مصحف» بیشتر به نوشته‌هایی از آیات قرآن اطلاق می‌شد و در آن زمان مصحفهای

متعددی وجود داشت و شخصیتی که دارای مصحف بود به همو نسبت می‌دادند مثل اینکه می‌گفتند مصحف علی

(ع) به اعتبار اینکه مولا علی (ع) دارای مصحف بود. البته هم‌اکنون نیز تعبیر «مصحف شریف» به قرآن مجید

شهرت بسیار دارد.

گرچه چنین استعمالی در آن زمان شهرت فراوان داشت ولی این‌طور نبوده که مصحف تنها به نوشته‌های آیات

قرآن گفته شود بلکه نظرشان به معنای لغوی مصحف بوده چرا که به مجموعه صحیفه‌های نوشته شده بین دو جلد

که به صورت کتاب درآمده باشد مصحف یا مصحف می‌گویند. [۱].

بنابراین به مجموعه صحیفه‌ها و نوشته‌هایی که در موضوعات و مطالبی غیر از آیات قرآن نوشته شده باشد

مصحف اطلاق می‌گردد و مصحف فاطمه (س) به همین اعتبار است.

ابوبصیر می‌گوید: در محضر امام صادق (ع) بودم و پرسیدم:

و ما مصحف فاطمه؟ قال: مصحف فیه مثل قرآنکم ثلاث مرات، و الله ما فیه من قرآنکم حرف واحد. [۲].

مصحف فاطمه چیست؟ فرمود: مصحفی است سه برابر قرآن که در دست شما است، ولی به خدا قسم حتی یک

حرف از قرآن شما هم در آن نیست.

این حدیث آشکار می‌سازد که مصحف فاطمه (س) از نظر کمیت و حجم سه برابر قرآن است ولی از نظر محتوا و

مطالب حتی یک حرف از ظاهر قرآن هم در آن وجود ندارد.

علامه مجلسی در توضیح این حدیث می‌نویسد: ممکن است کسی این شبهه را کند که در احادیث بسیاری وارد

شده قرآن همه احکام را در بردارد و نیز مشتمل بر حوادث و گزارشهای حال و آینده تاریخ است. پس مصحف

فاطمه در پی چه چیزی است و این حدیث چگونه معنا می‌شود؟

در پاسخ شبهه می‌گوید: آری قرآن چنین است ولی ممکن است منظور از مصحف معانی و تاویلاتی باشد که ما از

قرآن نمی‌فهمیم نه معنای ظاهری که از الفاظ درک می‌کنیم و می‌فهمیم. لذا مقصود از قرآن شما همان الفاظ

ظاهری قرآن است که در مصحف فاطمه (س) وجود ندارد. [۳].

البته احادیثی که در آینده ذکر خواهد شد مطالب و موضوعات موجود در مصحف فاطمه را تا حدودی روشن

می‌سازد.

محمد بن مسلم از امام باقر و یا از امام صادق (ع) چنین نقل کرده است:

«و خلفت فاطمة مصحفا ما هو قرآن ولكنه كلام من كلام الله انزل عليها.» [۴].

فاطمه (س) مصحفی را به یادگار گذاشت که آن مصحف قرآن نیست ولی سخنی از سخن خداست که بر فاطمه

(س) نازل کرده است.

حسین بن ابی‌العلاء می‌گوید: از امام صادق (ع) شنیدم که فرمود:

«ان عندی... مصحف فاطمة ما ازعم ان فيه قرآنا» [۵].

نزد من، مصحف فاطمه (س) است. البته تصور نکن که در آن آیات قرآن باشد.

ابی حمزه می‌گوید: امام صادق (ع) فرمود: «مصحف فاطمة (س) ما فيه شيء من كتاب الله و انما هو شيء القی

عليها بعد موت ابيها» [۶].

در مصحف فاطمه (س) چیزی از کتاب خدا - قرآن مجید - نیست و تنها مصحف چیزی است که بر فاطمه (س)

پس از رحلت پدرش الهام گشته است.

روایات دیگری نیز وجود دارد که دلالت می‌کنند مصحف فاطمه (س) قرآن نیست و موضوعات و مطالب آن غیر از

آیات قرآن است. [۷].

[۱] رک، لسان العرب، ج ۱۰، کلمه صحف و مفردات راغب.

[۲] حدیث قسمتی از حدیثی است که در پاورقی ۱۴ منابع آن ذکر گردیده است.

[۳] بحارالانوار، ج ۲۶، ص ۴۰.

[۴] بصائر الدرجات، ص ۱۵۶.

[۵] اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۰؛ بصائر الدرجات، ص ۱۵۰ و ۱۵۴؛ بحارالانوار، ج ۲۶، ص ۳۷.

[۶] بصائر الدرجات، ص ۱۵۹؛ مسند فاطمة الزهراء (س)، ص ۲۹۲؛ بحار، ج ۲۶، ص ۴۷.

[۷] بصائر الدرجات، ص ۱۵۴ و ۱۶۰؛ بحار، ج ۲۶، ص ۴۶.

مصحف فاطمه و علم الهی

دانشهایی که بشر آنها را کسب می کند بسیار جزئی و محدود است و پس از مدتی فراموشش می شود و نسبت به علوم و دانشهایی هم که در آینده وجود می آید بی اطلاع است. لذا تنها به علمی واقف است که در حال حاضر به آنها دسترسی پیدا کرده است. اصطلاحات و دانش گذشته را کم از کم یاد می برد و از آینده هم آگاهی ندارد. ولی خداوند متعال که عالم مطلق است علم او محدود به زمان نیست و گذشته و حال و آینده در نزد او یکسان است. این دانش و حکمت خدایی که زمان را در می نوردد و تنها در اختیار اوست شمه ای از آن را به هر کس که اراده کند عطا می کند. یؤتی الحکمة من یشاء و من یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا. [۱].

حکمت را به هر که مشیتش تعلق گیرد می‌دهد و آن کس که حکمت داده شده است همانا خیری بسیار داده شده است.

البته این دانش و اسرار الهی در حد اعلای آن به پیشوایان دین ارزانی گشته است و مصحف فاطمه (س) مصداق بارزی از معارف و دانشهای خدایی است که به زهرای مرضیه (س) الهام شد و به عنوان اسرار نبوت و امامت در اختیار ائمه معصومین (علیهم‌السلام) قرار گرفت. بنابراین دانش و حکمت‌های موجود در مصحف فاطمه (س) از سوی خدا است که محدود به زمان و مکان نیست و قابل قیاس با دانشهای بشری نیست.

[۱] بقره، ۲۶۹.

مطالب مصحف فاطمه

ابوبصیر می‌گوید: از امام محمدباقر (ع) از مصحف فاطمه (س) پرسیدم. فرمود: پس از رحلت پدرش بر فاطمه (س) نازل گشته است.

عرض کردم: آیا در آن چیزی از آیات قرآن است؟

فرمود: چیزی از آیات قرآن در آن نیست.

عرض کردم: برایم آن را توضیح دهید.

فرمود: جلدها و اطراف آن از یاقوت زینت داده شده است و برگهای آن از در سفید است.

عرض کردم: قربانت گردم! در آن چه سخنانی است؟

فرمود: خبرهای عصر حاضر و نیز خبرهایی که تا روز قیامت اتفاق خواهد افتاد در آن موجود است. خبر آسمانها و

شماره فرشتگان آسمانی، تعداد و نامهای تمام کسانی که خداوند آنها را آفریده است. نامهای رسولان، نامهای

تکذیب‌کنندگان و اسامی همه مؤمنان و کافران از آغاز آفرینش تا فرجام در آن موجود است.

اسامی و معرفی هر یک شهرهایی که در شرق و غرب زمین است، تعداد مؤمنان و کافران هر شهر، اوصاف

تکذیب‌کنندگان و نیز اوصاف ملت‌های گذشته و تاریخ آنها، طغیانگرانی که حاکم‌اند تعداد آنها و زمان

حکومتشان، نامهای پیشوایان و اوصاف آنها و آنچه در زمین یکی پس از دیگری مالک می‌شوند، شرح حال بزرگان

آنها و هر کس که در ادوار آینده بیاید در مصحف موجود است.

اوصاف بهشتیان و تعداد کسانی که وارد بهشت خواهند شد، اوصاف جهنمیان و نامهای آنها در مصحف موجود

است.

دانش قرآن آن‌طور که نازل شده، دانش تورات و انجیل آن‌طور که نازل گشته‌اند و دانش زبور و شماره درختهایی

که در تمام بلاد است در مصحف موجود است. [۱].

[۱] مسند فاطمة الزهرا (س)، ص ۲۹۰ و ۲۹۱. البته با کمی تلخیص نقل شده است. امکان ذخیره‌سازی و بازبایی

حجم بالای اطلاعات در دیسک‌های لیزری با سرعت مافوق تصور، شاهد خوبی بر این است که می‌توان در جایگاه

محدودی این حجم بالای اطلاعات را ذخیره نمود.

اخباری که جبرئیل بر فاطمه وحی می کرد

جبرئیل - فرشته وحی - که پس از رحلت پیامبر (ص) بر فاطمه نازل می شد دو قسم گزارش و اخبار به او وحی

می کرد. «و یخبرها عن ابیها و مکانه و یخبرها بما یکون بعدها فی ذریتها» [۱].

الف: از پدرش و جایگاه و منزلتی که در نزد پروردگار داشت خبر می داد.

ب: از حوادث تلخ آینده تاریخ که پس از شهادت صدیقه طاهره (س) نسبت به فرزندان او از ناحیه دشمنان اهل

بیت واقع خواهد شد گزارش می داد.

بنابراین مصحف فاطمه (س) این دو نوع گزارش و اخبار را هم در بردارد.

[۱] قسمتی از حدیثی است که منابع آن در پاراگراف ۶ نقل شده است.

دانش آینده

امام صادق (ع) می فرماید: اما انه لیس فیه شیء من الحلال و الحرام و لکن فیه علم ما یکون. [۱].

آگاه باشید! مصحف فاطمه (س) چیزی از حلال و حرام خدا را در بر ندارد بلکه در آن دانش آینده تاریخ است.

[۱] قسمتی از حدیثی است که منابع آن در پاورقی ۷ ذکر شده است.

پاسخگویی به نیازهای جامعه

امام صادق (ع) فرمود: در مصحف فاطمه (س) آنچه را که مردم به ما نیازمندند ولی ما به احدی نیاز نخواهیم داشت، حتی ارش خراش در آن موجود است. [۱].

عبدالله بن حسن، تصورش این بود دانشی که امام صادق (ع) دارد مثل دانش بقیه مردم است. ولی امام صادق (ع) فرمود: آری! راست گفته است عبدالله بن حسن چون علمی که او دارد مثل علم مردم است ولی به خدا قسم در نزد ما «جامعه» است که در آن حلال و حرام خداست و در نزد ما جفر است و عبدالله بن حسن چه می‌داند که جفر آیا پوست شتر است یا پوست گوسفند و نزد ما مصحف فاطمه (س) است که به خدا قسم حرفی از قرآن در آن نیست... خوب عبدالله بن حسن آنگاه که مردم از اطراف عالم بیایند و از او سؤال کنند چه جواب خواهد داد و چکار خواهد کرد؟! [۲].

[۱] بصائر الدرجات، ص ۱۵۰؛ اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۰، بحار، ج ۲۶، ص ۳۷.

[۲] بصائر الدرجات، ص ۱۵۷ و ۱۶۱، بحار، ج ۲۶، ص ۴۶.

وصیت فاطمه

امام صادق (ع) در برابر کسانی که حرفهایی می‌زدند و اعتراضاتی داشتند می‌فرمود:

اگر راست می‌گویند مصحف فاطمه (س) را در بیاورند و نشان دهند؛ مصحفی که در آن وصیت فاطمه موجود است. [۱].

[۱] اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۱؛ بصائر الدرجات، ص ۱۵۷ و ۱۵۸.

پیشگویی

ائمه معصومین (علیهم السلام) به مصحف فاطمه (س) مراجعه و حوادث آینده را پیش از وقوع آن یادآوری

می کردند. حماد بن عثمان می گوید: از امام صادق (ع) شنیدم که فرمود: زنادقه [۱] در سال ۱۲۸ قمری، قیام

می کنند و این سخن را که می گویم به خاطر آن است که در مصحف فاطمه (س) نگاه کردم. [۲].

ولید بن صبیح می گوید: امام صادق (ع) به من فرمود: ای ولید! من در مصحف فاطمه (س) دقت کردم و از آن مساله

که پرسیدی، چیزی در باره فرزندان فلانی، در آن ندیدم جز گرد و غباری که بر اثر سم اسبان بلند می شود. [۳].

[۱] زنادقه جمع زندیق است و زندیق در اصطلاح به مسلمان ملحدی گویند که تفسیرهای او از نصوص شرعیه

قرآن و سنت، موجب گمراهی مسلمانان گردد. کلمه زندیق، از ریشه پهلوئی زندیک می آید که به معنی مفسر

«اوستا» کتاب زرتشت است و چون مانویان و مزدکیان جرات اظهار عقاید دینی خود را نداشتند به تفسیر اوستا

پرداخته و می گفتند: منظور ما از این سخنان شرح و تفسیر اوستا می باشد، از آن جهت ایشان را زندیک نامیدند.

زنادقه غالباً قائل به اباحه و شک در دین و نوعی آزاداندیشی و اغلب «ثنوی» بودند مانند صالح بن عبدالقدوس که

قائل به دو اصل قدیم «نور» و «ظلمت» بود. زنادقه از اساس منکر خدا و ادیان بودند و طبقه ای بودند که تعهدی

نداشتند و حتی در حرمین مکه و مدینه و در مسجد الحرام و مسجد النبی می‌نشستند و حرفهایشان را می‌زدند. البته به عنوان اینکه بالاخره فکری است، شبهه‌ای است که برای ما پیدا شده و باید بگوییم زنادقه طبقه متجدد و تحصیل کرده آن عصر بودند که با زبانهای زنده آن روز دنیا آشنا بودند، زبان سریانی را که در آن زمان بیشتر زبان علمی بود می‌دانستند، بسیاری از آنها زبان یونانی و بسیاری ایرانی بودند و زبان فارسی می‌دانستند و بعضی هم زبان هندی. بیشتر معتقدند که ریشه زندقه از مانویها است. (رک، فرهنگ فرق اسلامی، محمد جواد مشکور، ص ۲۱۰؛ سیری در سیره ائمه اطهار، شهید مطهری، ص ۱۴۶).

[۲] آغاز حدیثی است که منابع آن در پاورقی ۷ ذکر شده است.

[۳] بصائر الدرجات، ص ۱۶۱؛ مسند فاطمه الزهرا (س)، ص ۲۹۲؛ بحار، ج ۲۶، ص ۴۸ و ۱۵۶.

[۱] زنادقه جمع زندیق است و زندیق در اصطلاح به مسلمان ملحدی گویند که تفسیرهای او از نصوص شرعیه قرآن و سنت، موجب گمراهی مسلمانان گردد. کلمه زندیق، از ریشه پهلوی زندیک می‌آید که به معنی مفسر «اوستا» کتاب زرتشت است و چون مانویان و مزدکیان جرات اظهار عقاید دینی خود را نداشتند به تفسیر اوستا پرداخته و می‌گفتند: منظور ما از این سخنان شرح و تفسیر اوستا می‌باشد، از آن جهت ایشان را زندیک نامیدند. زنادقه غالباً قائل به اباحه و شک در دین و نوعی آزاداندیشی و اغلب «ثنوی» بودند مانند صالح بن عبدالقدوس که قائل به دو اصل قدیم «نور» و «ظلمت» بود. زنادقه از اساس منکر خدا و ادیان بودند و طبقه‌ای بودند که تعهدی نداشتند و حتی در حرمین مکه و مدینه و در مسجد الحرام و مسجد النبی می‌نشستند و حرفهایشان را می‌زدند. البته به عنوان اینکه بالاخره فکری است، شبهه‌ای است که برای ما پیدا شده و باید بگوییم زنادقه طبقه متجدد و تحصیل کرده آن عصر بودند که با زبانهای زنده آن روز دنیا آشنا بودند، زبان سریانی را که در آن زمان بیشتر زبان

علمی بود می‌دانستند، بسیاری از آنها زبان یونانی و بسیاری ایرانی بودند و زبان فارسی می‌دانستند و بعضی هم زبان هندی. بیشتر معتقدند که ریشه زندقه از مانویها است. (رک، فرهنگ فرق اسلامی، محمد جواد مشکور، ص ۲۱۰؛ سیری در سیره ائمه اطهار، شهید مطهری، ص ۱۴۶).

[۲] آغاز حدیثی است که منابع آن در پاورقی ۷ ذکر شده است.

[۳] بصائر الدرجات، ص ۱۶۱؛ مسند فاطمة الزهرا (س)، ص ۲۹۲؛ بحار، ج ۲۶، ص ۴۸ و ۱۵۶.

[۱] بحار الانوار، ج ۲۶، ص ۱۸.

[۲] اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۲، بحار، ج ۲۶، ص ۱۵۵.

[۳] محمد بن عبدالله بن حسن معروف به «نفس زکیه» که به عنوان مهدی است با او بیعت شد و خودش هم باورش

شده بود که مهدی است. ولی امام صادق (ع) مخالفت کرد که دروغ است، مهدی امت ایشان نیست و امام (ع)

پیش بینی کرد که فرزندان عبدالله بن حسن به دست منصور دوانقی کشته می‌شوند و آنهایی که حکومت می‌کنند

نه عبدالله و فرزندان او. طولی نکشید که پیش‌بینی امام محقق شد و حکومت به دست ابوالعباس سفاح و برادرانش

افتاد و محمد بن عبدالله (نفس زکیه) توسط منصور کشته شد. (برای توضیح بیشتر از جریانات سیاسی این عصر

رجوع کنید به سیری در سیره ائمه اطهار، شهید مطهری، ص ۱۳۳ به بعد).

[۴] اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۲.

[۵] بحار الانوار، ج ۲۶، ص ۱۵۶ و ج ۴۷، ص ۳۲.

نامه‌های انبیاء و حاکمان

امام صادق (ع) می‌فرماید: اما مصحف فاطمه (س) هر نوآوری که به وجود بیاید و نیز نامه‌های کسانی که تا روز

قیامت می‌آیند و حکومت دارند، در آن موجود است. [۱].

فضیل سکره می‌گوید: به محضر امام صادق (ع) مشرف شدم که خطاب به من فرمود: ای فضیل! آیا می‌دانی در چه

چیزی پیش از این نگاه می‌کردم؟! عرض کردم: خیر! فرمود: من در کتاب فاطمه (س) نگاه می‌کردم، البته حاکمی

نیست که حکومت کند مگر آنکه نام او و نام پدرش در کتاب فاطمه نوشته شده است و برای فرزند حسن اثری در

آن ندیدم. [۲].

عبدالملک بن اعین می‌گوید: به امام صادق (ع) عرض کردم که زیدیه و معتزله اطراف محمد بن عبدالله [۳] را

گرفته‌اند، آیا او حاکم خواهد شد؟ در پاسخ فرمود: به خدا قسم نزد من دو کتاب است که در آن کتابها نام هر

پیامبر و نام هر حاکمی که در زمین حکومت کند موجود است. خیر! به خدا قسم که محمد بن عبدالله هیچ کدام از

اینها نیست. [۴].

معلی بن خنیس می‌گوید: امام صادق (ع) فرمود: هیچ پیامبر و جانشین پیام‌آور و حاکمی نیست مگر آنکه در

کتابی که نزد من موجود است، اسم آنها ذکر شده است. خیر! به خدا قسم که از محمد بن عبدالله بن حسن در آن

نامی نیست. [۵].

[۱] بحار الانوار، ج ۲۶، ص ۱۸.

[۲] اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۲، بحار، ج ۲۶، ص ۱۵۵.

[۳] محمد بن عبدالله بن حسن معروف به «نفس زکیه» که به عنوان مهدی است با او بیعت شد و خودش هم باورش

شده بود که مهدی است. ولی امام صادق (ع) مخالفت کرد که دروغ است، مهدی امت ایشان نیست و امام (ع)

پیش‌بینی کرد که فرزندان عبدالله بن حسن به دست منصور دوانقی کشته می‌شوند و آنهایی که حکومت می‌کنند

نه عبدالله و فرزندان او. طولی نکشید که پیش‌بینی امام محقق شد و حکومت به دست ابوالعباس سفاح و برادرانش

افتاد و محمد بن عبدالله (نفس زکیه) توسط منصور کشته شد. (برای توضیح بیشتر از جریان‌های سیاسی این عصر

رجوع کنید به سیری در سیره ائمه اطهار، شهید مطهری، ص ۱۳۳ به بعد).

[۴] اصول کافی، ج ۱، ص ۲۴۲.

[۵] بحارالانوار، ج ۲۶، ص ۱۵۶ و ج ۴۷، ص ۳۲.

نامهای امامان معصوم

در صحیفه‌ای که قسمتی از مصحف فاطمه زهرا (س) است و توسط جابر بن عبدالله انصاری در اختیار همگان قرار

گرفته است نامهای مبارک ائمه معصومین (علیهم السلام) یکی پس از دیگری ذکر شده است و این خود یکی از

مطالب مصحف فاطمه (س) را تشکیل می‌دهد. [۱].

[۱] اصول کافی، ج ۱، ص ۵۲۷؛ الاختصاص، شیخ مفید، ص ۲۱۰. این صحیفه به نقل‌های دیگری نیز رسیده است که در یکی از نقل‌ها علاوه بر اسامی ائمه معصومین (ع) نام مادر هر یک از امامان نیز ذکر شده است. (مسند فاطمه الزهراء، ص ۲۴۸).

نزد فرزندش امام زمان

صحیفه فاطمیه که کتاب الهام شده از جانب خداوند تعالی به زهرای مرضیه است از ما است. (امام خمینی (ره) [۱])

مصحف فاطمه (س) این خیر کثیر الهام شده از سوی خداوند متعال، به عنوان میراث بس ارزشمندی در نزد امامان معصوم (ع) دست‌به‌دست گشته است و هم اکنون در اختیار مهدی فاطمه حجت‌خدا بر روی زمین است.

روایات بسیاری از ائمه نقل شد که در آنها لفظ «عندنا» یا «عندی» است و این تعبیر می‌فهماند که مصحف فاطمه (س) به مثابه علامت و نشانه‌ای از امامت، تنها در اختیار آنان بوده است و در مواردی نیز علیه کج‌اندیشان و منحرفان از مسیر امامت‌بدان احتجاج می‌کردند و به این وسیله حقانیت خویش و ادعای دروغین آنها را آشکار می‌ساختند.

ابوبصیر می‌گوید: از امام صادق (ع) شنیدم که می‌فرمود: «ما مات ابوجعفر (ع) حتی قبض مصحف فاطمه (س)» [۲]

ابوجعفر - امام محمد باقر (ع) - از دنیا نرفت تا آنکه مصحف فاطمه (س) را تحویل داد.

علی بن ابی حمزه می‌گوید: عبد صالح - منظور امام موسی کاظم (ع) - فرمود: عندی مصحف فاطمه (س) لیس فیه

شیء من القرآن. [۳].

نزد من، مصحف فاطمه (س) است که البته چیزی از قرآن در آن نیست.

ابوبصیر می‌گوید: به امام محمد باقر (ع) عرض کردم: جانم فدایت! پس از رحلت جانشوز فاطمه (س) آن مصحف به

چه کسی انتقال گردید؟

فرمود: فاطمه (س) شخصا آن را به امیرالمؤمنین (ع) تحویل داد و پس از شهادت علی (ع) به امام حسن (ع)

منتقل گشت و پس از او به امام حسین (ع) و آنگاه در خاندان حسین (ع) دست به دست گشت تا اینکه به صاحب

الامر (عج) تحویل داده شد. [۴].

اللهم صل علی فاطمة و ابیها و بعلمها و بنیها و السر المستودع فیها بعدد ما احاط به علمک.

[۱] وصیت‌نامه سیاسی الهی امام خمینی (ره)، ص ۳. منظور حضرت امام از کلمه صحیفه همان مصحف فاطمه است

که به معنای کتاب است. گرچه صحیفه چیزی است که در آن می‌نویسند و از مجموعه صحیفه نوشته شده، کتاب

حاصل می‌شود ولی خود صحیفه نیز به معنای کتاب آمده است (ر.ک، لسان‌العرب، ج ۷، ص ۲۹۱) چنانچه به

مجموعه دعا‌های امام سجاد (ع)، صحیفه سجاده، و به مجموعه سخنرانیها، بیانیها و اعلامیه‌های حضرت امام

راحل (ره)، صحیفه نور، گفته می‌شود.

[۲] بصائر الدرجات، ص ۱۵۸؛ بحار، ج ۲۶، ص ۴۷.

[۳] همان، ص ۱۵۴؛ بحار، ج ۲۶، ص ۴۵.

[۴] مسند فاطمة الزهرا (س)، ص ۲۹۲. علامه آقابزرگ تهرانی در الذریعه، ج ۲۱، رقم ۴۲۴۸ از مصحف فاطمه (س)

نام برده و می نویسد: مصحف فاطمه از امانات امامت است که در نزد امام و مولایمان صاحب الزمان (عج) موجود است.